

Protocol huiselijk geweld en meldcode/ Kindermishandeling

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Kindermishandeling.....	4
Stappenplan	6
Stap 1: In kaart brengen van signalen.	8
Stap 2: Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen 'Veilig thuis'	10
Stap 3: Gesprek met de leerling en/of ouder(s).....	12
Stap 4: Wegen van het geweld of de kindermishandeling.	155
Stap 5: Beslissingen	177
Privacy	20
Gebruikte literatuur	21
Bijlagen	222
Bijlage 1	222
Bijlage 2:	255
Bijlage 3:	277
Bijlage 4:	288

Voorwoord

Kindermishandeling is een groot en gecompliceerd probleem waarvan veel kinderen het slachtoffer zijn. Scholen zijn bij uitstek de plaats waar een vermoeden van kindermishandeling gesignaleerd kan worden. In de praktijk blijkt dat het omgaan met signalen die mogelijk kunnen duiden op kindermishandeling veel onzekerheid met zich meebrengt.

Het protocol geeft handvatten hoe gehandeld kan worden bij vermoedens van kindermishandeling. Van belang in deze is het overleg met anderen, het doorgeven van signalen en het delen van de zorg met deskundigen in en rondom de school. De taak van de school is het signaleren en het aankaarten ervan bij de verantwoordelijke instanties. De school is niet verantwoordelijk voor de verandering van de situatie of voor de hulpverlening.

De Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling is sinds 1 juli 2013 van kracht. In de meldcode moeten in ieder geval vijf stappen zijn opgenomen. Per 1 januari 2019 zijn professionals verplicht te werken met een afwegingskader in stap 5 van de Meldcode. Een afwegingskader ondersteunt een beroepskracht met vermoedens van huiselijk geweld en/of kindermishandeling in stap 5 van een meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld bij:

- het beslissen of een melding noodzakelijk is
- het beslissen of het zelf bieden of organiseren van hulp (óók) mogelijk is.

Beroepskrachten in de sectoren gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke opvang, jeugdzorg en justitie zijn verplicht om een meldcode te gebruiken bij vermoedens van geweld in de huiselijke kring. De meldcode helpt professionals goed te reageren op signalen van geweld. De onderwijsinspectie onderzoekt tijdens het vierjaarlijkse onderzoek of de school een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling heeft. Bij signalen of incidenten kijken we tevens of in de meldcode de vereiste vijf stappen zijn opgenomen en beoordelen we de werking van de meldcode binnen de school.

Wij hopen met dit protocol een bijdrage te kunnen leveren aan het omgaan met signalen die kunnen duiden op kindermishandeling.

Belangrijk om te vermelden vinden wij dat huiselijke geweld en kindermishandeling door beroepskrachten niet onder het bereik van onze meldcode vallen. Deze vormen van geweld vallen buiten het basismodel omdat dan andere stappen aan de orde zijn, zoals het informeren van de leidinggevende en/of de directie en het inschakelen van de betreffende inspectie.

Kindermishandeling

Kindermishandeling is elke vorm van:

- voor de minderjarige, bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard,
- die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of onvrijheid staat,
- actief of passief, opdringen, waardoor ernstige schade wordt of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige.

Hieronder vallen ook verwaarlozing en onthouden van essentiële hulp, medische zorg en onderwijs. (Wetsontwerp Wet op de jeugdzorg 2004)

Vormen van mishandeling

Lichamelijke mishandeling:

het kind wordt geslagen, geschopt, geknepen, gebrand en dergelijke;

1. Munchausen by proxy
2. Meisjesbesnijdenis
3. Shaken baby syndroom

Psychische mishandeling:

het kind wordt afgewezen, geterroriseerd, aangezet tot afwijkend en/of anti-sociaal gedrag, gepest, getreiterd, gekleineerd; aan het kind worden extreem hoge eisen gesteld, een juiste vorm van onderwijs wordt onthouden;

Seksuele mishandeling:

het kind wordt gedwongen seksuele handelingen te ondergaan, seksuele handelingen uit te voeren, getuige te zijn van seksuele handelingen van anderen of wordt gedwongen te kijken naar pornografisch materiaal;

Lichamelijke verwaarlozing:

het kind wordt (medische) verzorging en/of veiligheid onthouden, het kind krijgt onvoldoende voedsel en kleding;

Psychische verwaarlozing:

het kind wordt geestelijk verwaarloosd, geïsoleerd, genegeerd; koestering wordt onthouden en er is nooit aandacht of tijd voor het kind;

Getuige zijn van huiselijk geweld:

het kind ziet of hoort huiselijk geweld.

Vaak komen verschillende vormen van mishandeling tegelijkertijd voor.

Mogelijke risicofactoren:

Draaglast is groter dan draagkracht.

Kindermishandeling is een combinatie van:

1. Achtergronden ouders,
2. Kenmerken van het kind
3. Omgevingskenmerken
4. Feitelijke aanleiding

Risicofactoren:

- Lage opleiding
- Grote- en stief- gezinnen
- Werkeloosheid
- Een ouder gezin
- Zelf als kind mishandeld
- Relatieproblemen
- Verstandelijke beperking
- Verslaving
- Psychiatrische problematiek

Stappenplan

Dit deel beschrijft de stappen die we van onze leerkrachten vragen als zij kindermishandeling of huiselijk geweld signaleren. De stappen van de meldcode worden doorlopen als er vermoedens zijn van huiselijk geweld of kindermishandeling. Het gaat hierbij niet alleen om vermoedens van fysiek geweld, maar ook om vermoedens van psychisch of seksueel geweld en vermoedens van verwaarlozing.

Hierbij willen we de volgende drie opmerkingen vooraf maken:

- Eenmalige contacten: in het stappenplan wordt er vanuit gegaan dat de leerkrachten en het kind regelmatig contact met elkaar hebben.
- Strafrechtelijke aanpak: Als door de signalen een vermoeden ontstaat van een ernstig misdrijf is het verstandig om de te zetten stappen, al dan niet via Veilig Thuis (AMKH), af te stemmen met de interventies van de politie. Gesprekken met slachtoffer en getuige kunnen het leveren van bewijs in een strafzaak namelijk belemmeren.
- Verhouding tot de Verwijsindex: In geval van een vermoeden van kindermishandeling zal de leerkracht doorgaans niet alleen de stappen van de meldcode zetten, maar daarnaast ook moeten overwegen of een melding zou moeten worden gedaan in de Verwijsindex risico's jeugdigen. (een melding in de Verwijsindex gebeurt altijd door de IB-er)

De Verwijsindex heeft tot doel om beroepskrachten die met dezelfde jongere te maken hebben met elkaar in contact te brengen. Dit doen zij als risico's worden gesignaleerd met betrekking tot de ontwikkeling van de jongere. Doel daarvan is komen tot een gezamenlijke aanpak van de problematiek van de jongere en het gezin.

Belangrijk is dat het niet gaat om een keuze tussen een melding in de Verwijsindex of de stappen van de meldcode, maar dat beide acties bij vermoedens van kindermishandeling aan de orde zijn omdat ze elkaar ondersteunen.

De stappen gaan in vanaf het moment dat er signalen zijn. Signaleren wordt gezien als een belangrijk onderdeel van de beroepshouding van de leerkracht. De stappen wijzen de leerkracht de weg als men meent dat er signalen zijn van huiselijk geweld en/of kindermishandeling.

De stappen die hieronder worden beschreven zijn in een bepaalde volgorde gerangschikt.

Figuur 1: Nieuwe situatie vanaf januari 2019: Meldcode met afwegingskader

Voorafgaand aan het gebruik van een afwegingskader heeft de leerkracht, die huiselijk geweld en/of kindermishandeling vermoedt, signalen in kaart gebracht (stap 1), collega's en/of deskundigen geconsulteerd (stap 2) en zorgen over veiligheid besproken met betrokkenen (stap 3) (zie ook figuur 1).

In stap 4 worden de vorige stappen en verzamelde informatie zorgvuldig gewogen. Deze stap heeft als doel dat het risico op huiselijk geweld en/of kindermishandeling wordt ingeschat, evenals de aard en de ernst hiervan. Dit is complex. Om zorgvuldige beslissingen in stap 5 mogelijk te maken, geeft het 'Afwegingskader meldcode onderwijs en leerplicht' (PO-raad, 2018) ook beroepsspecifieke richtlijnen voor professionele zorgvuldigheid in deze vierde stap. Feiten dienen gescheiden te worden van meningen. In bijlage 4 is de 'Signalenlijst huiselijk geweld/ kindermishandeling (4-12 jaar)' opgenomen. Het is altijd mogelijk om in deze fase advies te vragen bij Veilig Thuis, nog zonder registratie van persoonsgegevens van de mogelijke betrokkenen.

Nadat op deze manier in stap 4 zorgvuldig de aard en ernst van (dreigende) onveiligheid zijn ingeschat zal op basis van de uitkomsten, in stap 5 achtereenvolgens twee beslissingen genomen worden:

- Stap 5 beslissing 1: Is melden noodzakelijk?
- Stap 5 beslissing 2: Is zelf passende en toereikende hulp bieden of organiseren mogelijk?

Het 'Afwegingskader meldcode onderwijs en leerplicht' (PO-raad, 2018) ondersteunt hierbij. Een afwegingskader maakt duidelijk wanneer het melden van (vermoedens van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling als een professionele norm wordt beschouwd. Het afwegingskader maakt daarnaast duidelijk wanneer het bieden of organiseren van hulp bij (dreigend) huiselijk geweld of kindermishandeling tot de mogelijkheden behoort. Zie hiervoor stap 4 in dit document.

Stap 1: In kaart brengen van signalen.

Het begint bij een vervelend gevoel. Dat maakt dat je alerter wordt. Schrijf signalen op; wat zie je, wat hoor je.

De bron van het vermoeden van kindermishandeling en huiselijk geweld kan zijn:

- a. u heeft een vermoeden;
- b. iemand (bijvoorbeeld een ander kind) vertelt u een zorgwekkend verhaal over een kind uit uw klas;
- c. een kind neemt u in vertrouwen over de eigen situatie.

(Als leerkracht kunt u ook zorgen hebben over kinderen of andere gezinsleden van een leerling met wie u zelf geen contact heeft. Ook al kan de leerkracht dan geen uitspraak doen over de feitelijke situatie waarin de familieleden/kinderen zich bevinden, omdat hij geen contact met hen heeft. Er is in dergelijke gevallen wel aanleiding voor nader onderzoek naar de omstandigheden waarin de familie/kinderen verkeren.)

Ad a/b

Als u een vermoeden heeft, of een ander vertelt u een zorgwekkend verhaal over een kind uit uw klas, dan

- **observeert** u het kind gedurende een aantal dagen, let hierbij op opvallend gedrag of opmerkelijke lichamelijke signalen, zoals blauwe plekken, schaaf- of brandwonden, herhaalde botbreuken, ander letsel zoals doofheid, mank of moeizaam lopen, hoge spierspanning. Kijk ook goed naar de ouder-kind relatie (zie bijlage 2: signalenlijst);
- **noteert** u wat u aan signalen bij de leerling opmerkt. Dit worden uw persoonlijke aantekeningen (zie observatiepunten in bijlage 1); wij noemen dat de werkaantekeningen en deze worden bewaard bij de IB'er.
- **overlegt** u met mensen die u **informatie** kunnen geven over het kind of de thuissituatie, zoals een collega, een IB'er, een andere leerkracht die het kind of het gezin kent, of de leerkracht die een broertje of zusje in de klas heeft, de contactpersoon van de school, de GGD-medewerker (schoolverpleegkundige) of de schoolmaatschappelijk werker.
- blijft u aan de **vertrouwensrelatie** met het kind bouwen;
- bepaalt u een **tijdslimiet** voor deze fase (maximaal één maand).

Ad c

Als een kind u in vertrouwen neemt, dan

- **luistert** u rustig naar hetgeen het kind u te vertellen heeft en reageert u niet al te emotioneel of paniekerig. U neemt het kind serieus en spreekt uw zorgen uit; u belooft geen geheimhouding!
- **noteert** u wat het kind verteld heeft en de signalen. Ook verzamelt u kopieën van evt. tekeningen/teksten die het kind gemaakt heeft. Dit worden uw persoonlijke aantekeningen; deze worden bij de IB'er ingeleverd, die ze bewaart.
- houdt u **contact** met het kind en vraagt ook wat het kind zelf zou willen;
- zie verder ad A/B.

Aan het einde van deze fase besluit u:

Het vermoeden is onterecht / ongegrond

Er is een andere reden voor het gesignaleerde gedrag. Zoek uit wat er wel aan de hand is en blijf alert.

Er is twijfel over / geen bevestiging van het vermoeden

U blijft nauwkeurig registreren wat u bij het kind opvalt of wat u verteld wordt.

Na 1 maand bekijkt u uw aantekeningen opnieuw en wordt het kind opnieuw besproken.

Het vermoeden wordt bevestigd of versterkt

- Overweeg een registratie in de Verwijsindex
- Over naar stap 2.

Aanbevelingen bij stap 1:

- Accepteer kindermishandeling als één van de vele mogelijke oorzaken van onverklaarbaar/opvallend gedrag van een kind. Probeer in deze fase het beeld completer te krijgen. Speel geen politie- agent: het is niet de taak van de leerkracht om spoorwerk naar de dader te doen. Ga uit van het signaal, uitgezonden door het kind of door een derde. Blijf (het gedrag van) het kind aandachtig volgen.
- Beloof nooit aan het kind absolute geheimhouding. Beloof dat je geen volgende stap zult nemen zonder dat met het kind besproken te hebben. Steun het kind in het feit dat het het geheim verteld heeft.
Maak eventueel een veiligheidsplan met het kind. Daarin kunt u opnemen hoe het kind zich het beste in veiligheid kan brengen (bijv. door naar kamer te gaan, naar vriendje etc.)
- Vertrouw op uw intuïtie en houd dat niet voor uzelf: praat er over (voor mogelijkheden zie ad a/b).
- Het start- en vertrekpunt van uw inzet blijft de zorg die u, met de ouders, voor het kind heeft.
- Ga zorgvuldig om met de privacy van het kind en van de ouders.
- **Ga niet overhaast te werk.** Wie iets wil bereiken moet langzaam en zorgvuldig handelen. Betrek anderen tijdig en niet pas dan, wanneer het voor u 'zo niet langer kan': dan bent u te lang zelf bezig geweest en geeft u anderen niet de tijd rustig aan het werk te gaan.

Stap 2: Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen 'Veilig thuis'.

Overleg met collega's en intern begeleider. Weeg af of je je zorgen wilt delen met andere professionals (SMW, huisarts etc.).

Vraag het 'Veilig Thuis' zo nodig om advies. Vertel, anoniem, je casus en vraag tips hoe het gesprek met ouders in te gaan.

Adviesvraag:

'Veilig thuis':

Bij iedere stap van de meldcode geldt dat er altijd contact kan worden opgenomen met 'Veilig thuis'. Bij 'Veilig thuis' is veel kennis aanwezig over mogelijke signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling. De medewerkers kunnen ook adviseren over de te zetten stappen en over het voeren van gesprekken met kinderen over de signalen. Bij het vragen van advies zet Veilig thuis zelf geen stappen in de richting van het kind of die van anderen. NB: Adviesgesprekken vinden plaats op basis van anonieme leerling gegevens.

Melden:

'Veilig thuis':

Als er bij het volgen van de stappen wordt besloten tot het doen van een melding, neemt 'Veilig thuis' het onderzoek naar het huiselijk geweld of de kindermishandeling over. Ze houden de melders op de hoogte van de uitkomsten van het onderzoek en de acties die in gang worden gezet. Kijk ook in het afwegingskader bij stap 4 of dit de juiste actie is.

NB: Bij een melding moeten leerling gegevens worden verstrekt, anders kunnen er geen acties in gang gezet worden naar aanleiding van de melding.

- De intern begeleider is verantwoordelijk voor de **coördinatie** en de **voortgang**.
- U kunt gebruik maken van de gestelde vragen op het observatieformulier (zie bijlage 1).
- Indien nodig overlegt u met 'Veilig thuis' tijdens een adviesgesprek. Dit gebeurt anoniem. U kunt tijdens dit gesprek tips vragen voor vervolgstappen.
- Bekijk welke gegevens over dit kind beschikbaar zijn; dit wordt ook vastgelegd. Maak hierbij onderscheid tussen objectieve en subjectieve gegevens. Wees zorgvuldig met informatie van derden.
- Let ook op de **tijd** en stel een **tijdslimiet** voor deze fase.

Aan het eind van deze fase besluit u:

Als er **geen bevestiging** van het vermoeden is, maar het gedrag heeft bijvoorbeeld een andere oorzaak, dan:

- blijft u alert;
- blijft u bouwen aan de vertrouwensrelatie met het kind;
- noteert u in de agenda dat er na een bepaalde periode nog eens samen overlegt wordt over het gedrag of de lichamelijke gesteldheid van het kind.

Indien u twijfelt of er bestaat een **redelijk vermoeden** van huiselijk geweld/ kindermishandeling:

- overweeg een registratie in de Verwijsindex
- ga dan over naar stap 3.

Aanbevelingen bij stap 2

- Bij het overleggen kan ook gedacht worden aan andere disciplines, werkzaam binnen het schoolsysteem, die zich met leerlingen bezighouden. Het kan praktisch zijn een vaste groep te vormen, waarin vertegenwoordigd zijn: de directie, de intern begeleider, de leerkracht, de contactpersoon, de jeugdverpleegkundige of jeugdarts van de GGD en de schoolmaatschappelijk werker.
- Zodra een overleg is geweest, draag je samen de verantwoordelijkheid. Het is dan ook heel belangrijk steeds te overleggen voordat er iets wordt ondernomen.
- Privacy:
Wanneer persoonlijke aantekeningen zijn gemaakt, is het belangrijk deze goed op te bergen, het liefst zonder naam. Zodra het mogelijk is, worden deze aantekeningen weer vernietigd.
- De taak van de school met betrekking tot huiselijk geweld/ kindermishandeling is het signaleren en het aankaarten ervan bij de ouders en bij de verantwoordelijke instanties. De school is **niet** verantwoordelijk voor de verandering van de situatie of voor de hulpverlening.

Stap 3: Gesprek met de leerling en/of ouder(s).

Na het collegiaal overleg en eventueel het adviesgesprek met 'Veilig thuis', volgt een gesprek met de leerling (of met zijn ouders). Soms zal het vermoeden door het gesprek worden weggenomen, dan zijn de volgende stappen van het stappenplan niet nodig. Worden de zorgen over de signalen door het gesprek niet weggenomen, dan worden de volgende stappen gezet.

Heb je als leerkracht behoefte aan ondersteuning bij deze stap dan kun je ondersteuning vragen aan de IB'er, een functionaris binnen de eigen organisatie en/of aan 'Veilig thuis'.

In gesprek met de leerling

In het gesprek met de leerling gaat het er om dat de leerkracht:

1. Het doel van het gesprek uitlegt;
2. de signalen, dit wil zeggen de feiten die hij/zij heeft vastgesteld en de waarnemingen die hij/zij heeft gedaan, bespreekt;
3. de leerling uitnodigt om daar op te reageren;
4. en pas na deze reactie zo nodig komt tot een interpretatie van wat hij/zij heeft gezien en gehoord en wat in reactie daarop verteld is.

Soms wordt juist **geen** gesprek met de leerling gevoerd:

- als door het voeren van een gesprek de veiligheid van één van de betrokkenen in het geding zou kunnen komen;
- als er goede redenen zijn om aan te nemen dat de leerling daardoor de contacten met de leerkracht als verstoord zal ervaren en zich terug zal trekken.

In gesprek met de ouders

Normaal gesproken zal er, als het om een minderjarige gaat, ook een gesprek over de signalen worden gevoerd met de ouder(s). Dit is niet alleen van belang als de ouders mogelijk anderszins betrokken zijn bij het huiselijk geweld of de mishandeling, maar ook als dit niet aan de orde is. Want de ouders behoren, zeer als zij het gezag uitvoeren, als regel te worden geïnformeerd over wat er bij hun kind speelt.

Bespreek in het gesprek je zorgen, ook de kleine dingetjes. Benoem de feiten en waarnemingen, noem geen interpretaties. Beschuldig niet. Vraag naar de beleving van ouders en praat vanuit de zorg om het kind.

Stel zo nodig duidelijk een grens en vertel wat de vervolgstap is.

- overleg binnen je team, welke persoon het beste met de ouders kan spreken. Uit ervaring blijkt dat bij allochtone ouders, degene die het kind het beste kent (meestal de leerkracht), de beste ingang heeft;
- bereid het gesprek goed voor (zie aanbevelingen);
- **voer het gesprek altijd samen met iemand anders, nooit alleen;**
- probeer tijdens het gesprek toestemming te krijgen om overleg te voeren met derden.
- notuleer het gesprek, leg afspraken vast en laat dit ondertekenen.
- overleg na afloop van het gesprek over verdere stappen.

Soms wordt er juist **geen** gesprek met de ouders gevoerd:

- als door het voeren van een gesprek met de ouders de veiligheid van één van de betrokkenen in het geding zou kunnen komen (als de leerkracht bijv. vermoed dat ouders het kind dan van school zullen gaan halen en we het zo uit het oog zullen verliezen of dat de leerkracht vermoed dat het geweld zal gaan escaleren).

Aanbevelingen bij stap 3:

- Als het kind met u gesproken heeft, praat dan niet met de ouders zonder het kind daarvan in kennis te stellen. Afhankelijk van de leeftijd kan je met het kind afspreken wat je wel en niet met ouders bespreekt.
- Bepaal voor u het gesprek gaat voeren met de ouders, wat het doel van uw gesprek is. Het doel van het gesprek kan bijvoorbeeld zijn om na te gaan of de ouders uw zorgen herkennen. Vaak is uw zorg delen met de ouders de beste ingang: blijf bij welk concreet gedrag u ziet bij het kind, herkennen ouders de signalen van hun kind ook in de thuissituatie? Bespreek niet uw vermoedens, maar uw zorgen en geef aan dat u hierbij allebei een verantwoordelijkheid kent. Stel open vragen en zeg dat u op zoek bent naar de oorzaak/ de aanleiding van het voor het kind ongewone gedrag. Spreek af welke vervolgacties worden ondernomen, b.v de leerkracht zal er binnen de school met intern begeleider over spreken.
- Praten met de ouders kan vele gevolgen hebben. Zo kan door een gesprek een deel van de vermoedens onterecht blijken. Ook voelen sommige ouders zich al geholpen als u hun zorg blijkt te delen en u de problemen bespreekbaar hebt gemaakt. Maar uw vermoeden kan ook worden gesterkt. Onderbouwing van uw vermoeden en het delen van uw zorgen in het team zijn dan de volgende stappen.
- Ouders kunnen het gesprek zien als bewijs van de loslippigheid van hun kind en van uw bemoeizucht.
- Wanneer u zich afvraagt hoe u het beste een gesprek met de ouders kan voeren is het altijd mogelijk advies te vragen bij 'Veilig thuis'.
- Huisbezoeken bieden goede mogelijkheden om het samenspel tussen ouders en kinderen te observeren.
- Zorg ervoor dat ouders met slechts 1 of hooguit 2 personen uit uw school te maken krijgen gezien de vertrouwensrelatie die tot stand dient te komen.
- Vanzelfsprekend heeft het betreffende kind behoefte aan steun en hulp. Bekijk wie het kind het beste ondersteuning kan bieden.

De beoordeling van de resultaten zal tot een **beslissing** moeten leiden:

1. Er is geen sprake van kindermishandeling en huiselijk geweld:
 - er vindt geen verdere actie plaats. Sluit het traject af met evaluatie,
 - eventueel benodigde andere ondersteuning van het kind en/of het gezin vindt plaats
 - binnen de op school afgesproken zorgstructuur;
2. Er bestaat twijfel over (het vermoeden van) kindermishandeling en huiselijk geweld:
er kan nu tot een extra observatie periode besloten worden, het verdient de voorkeur af te spreken wat er geobserveerd gaat worden en hoe lang;
3. Er bestaat geground vermoeden of zekerheid over kindermishandeling en huiselijk geweld: zie fase 4.

Stap 4: Wegen van het geweld of de kindermishandeling.

Na overleg met professionele informanten (o.a. leden van het ondersteuningsteam), gesprekken met ouders en kind ga je het geweld wegen. Stel het kind voorop. Zijn er genoeg aanwijzingen om een melding te doen? De afwegingsvragen uit het afwegingskader zijn hierbij van belang.

Uitwerking van de vijf afwegingsvragen en beslissingen in stappen 4 en 5 van de meldcode voor het Onderwijs en Leerplicht (PO-Raad, 2018)

1. Vermoeden wegen

Ik heb de stappen 1 t/m 3 van de Meldcode doorlopen en

- a: op basis van deze doorlopen stappen is er geen actie nodig: dossier vastleggen en sluiten
- b: ik heb een sterk vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling Het bevoegd gezag van mijn school is op de hoogte (in geval het vermoeden door schoolmedewerker wordt geconstateerd). Ga verder naar afweging 2.

2. Veiligheid

Op basis van de stappen 1 t/m 4 van de Meldcode schatten wij als school (functionarissen en bevoegd gezag)/ leerplicht in dat er sprake is van acute en/of structurele onveiligheid:

- a: NEE -> ga verder naar afweging 3
- b: JA of twijfel -> direct (telefonisch) (anoniem) melding doen bij Veilig Thuis. De afwegingen hierna worden met Veilig Thuis doorlopen.

3. Hulp

Ben ik, of iemand anders in mijn school¹ of een ketenpartner² /ben ik als leerplichtambtenaar in staat om effectieve hulp te bieden of te organiseren en kan de dreiging voor mogelijk huiselijk geweld of kindermishandeling afgewend worden?

- a: NEE -> melden bij Veilig Thuis, die binnen 5 werkdagen een besluit neemt en terugkoppelt naar de melder
- b: JA -> ga verder met afweging 4

4. Hulp

Aanvaarden de betrokkenen de hulp zoals in afweging 3 is georganiseerd en zijn zij bereid zich actief in te zetten?

- a: NEE -> melden bij Veilig Thuis
- b: JA -> hulp in gang zetten, termijn afspreken waarop effect meetbaar of merkbaar moet zijn. Zo concreet mogelijk maken en documenteren. Spreek af wie welke rol heeft en benoem casemanager. Spreek af welke taken alle betrokkenen en specifiek de casemanager heeft, zodat de verwachtingen voor iedereen helder zijn. Leg vast, voer uit en ga verder met afweging 5.

5. Resultaat

Leidt de hulp binnen de afgesproken termijn tot de afgesproken resultaten ten aanzien van de veiligheid, het welzijn en/of het herstel van de direct betrokkenen?

a: NEE -> melden bij Veilig Thuis

b: JA -> hulp afsluiten met vastgelegde afspraken over het monitoren³ van de veiligheid van alle betrokkenen.

Stap 5: Beslissingen

Nadat op deze manier in stap 4 zorgvuldig de aard en ernst van (dreigende) onveiligheid zijn ingeschat, zal een beroepskracht, op basis van de uitkomsten, in stap 5 achtereenvolgens twee beslissingen nemen:

- Stap 5 beslissing 1: Is melden noodzakelijk?
- Stap 5 beslissing 2: Is zelf passende en toereikende hulp bieden of organiseren mogelijk?

Het afwegingskader ondersteunt bij deze twee beslissingen. Een afwegingskader maakt duidelijk wanneer het melden van (vermoedens van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling als een professionele norm wordt beschouwd. Het afwegingskader maakt daarnaast duidelijk wanneer het bieden of organiseren van hulp bij (dreigend) huiselijk geweld of kindermishandeling tot de mogelijkheden behoort.

Het is van belang dat in stap 5 beide beslissingen en in deze volgorde worden genomen. De school vraagt zich eerst af of melden noodzakelijk is, aan de hand van de uitkomsten van stap 4 over de mate van ernst van de gesignaleerde (dreiging van) huiselijk geweld of kindermishandeling en het afwegingskader. Vervolgens besluit de school of het bieden van hulp tot de mogelijkheden van zowel de school als de betrokkenen behoort. Wanneer melden volgens het afwegingskader noodzakelijk is, zal de tweede beslissingsvraag over eventuele hulp en aan welke voorwaarden deze moet voldoen, in overleg met Veilig Thuis beantwoord worden.

Op dit moment beschrijven de meeste meldcodes de te nemen beslissingen in stap 5 als één beslissing en als zijnde een óf-óf beslissing (óf melden óf hulp bieden/organiseren). Met de aanpassingen in het Besluit verplichte meldcode verandert dit. Beoogd wordt dat bij situaties van acute en structurele onveiligheid huiselijk geweld en/of kindermishandeling áltijd worden gemeld, ook wanneer beroepskrachten mogelijkheden zien tot het zelf bieden of organiseren van hulp. Daartoe wordt beroepsgroepen geadviseerd de te nemen beslissingen in stap 5 te beschrijven als zijnde twee beslissingen, die in deze nieuwe volgorde, beide genomen worden.

Meld je het kind aan bij 'Veilig thuis', vermeld je het kind in de verwijsindex* of organiseer je hulp voor dit kind?

Verwijsindex

Bij een vermelding in de verwijsindex is er geen vervolgactie; het is puur bedoeld als een 'matchmaker', op het moment dat een andere professional het kind ook meldt. Zie voor meer informatie de bijlage.

Veilig thuis

Bij een melding bij Veilig Thuis worden er altijd vervolgstappen ondernomen om te kijken wat er in het gezin aan de hand is. Daarna:

- Als er geen kindermishandeling is vastgesteld, wordt het dossier afgesloten en vernietigd.
- Als de kindermishandeling niet bevestigd kan worden, blijven alle partijen alert!
- Als er wel sprake is van kindermishandeling, wordt de vrijwillige hulpverlening op gang gebracht, wordt de raad voor de Kinderbescherming ingeschakeld en wordt er aangifte gedaan.

Steunpunt Huiselijk Geweld

Bij een melding bij het Steunpunt Huiselijk Geweld worden er ook altijd vervolgstappen ondernomen om te kijken wat er in het gezin aan de hand is. Daarna:

- Als er sprake is van huiselijk geweld, wordt de vrijwillige hulpverlening op gang gebracht.
- De zaak kan besproken worden met de politie.
- Of in een casusoverleg van het Veiligheidshuis. Dit om te kijken wat de mogelijkheden zijn bij een volgend incident voor een tijdelijk huisverbod of voor een hulptraject in het gedwongen kader van het strafrecht.
- Zijn er minderjarigen als pleger, slachtoffer of getuige betrokken bij het huiselijk geweld, dan zoekt het Steunpunt altijd contact met het AMK zodat men gezamenlijk kan optrekken in het onderzoek en de vervolgstappen.

Als de behandeling van de melding is afgerond informeren het AMK en het Steunpunt Huiselijk Geweld de melder over de stappen die zij naar aanleiding van de melding hebben gezet.

Een melding is geen eindpunt

Een melding is geen eindpunt. Als een beroepskracht een melding doet, geeft het stappenplan daarom aan dat de beroepskracht in zijn contact 'Veilig thuis' ook bespreekt wat hij zelf, na zijn melding, binnen de grenzen van zijn gebruikelijke taakuitoefening kan doen om de cliënt of zijn gezinsleden te beschermen en te ondersteunen. Dit is uitdrukkelijk in stap 5 bij de melding opgenomen om duidelijk te maken dat de betrokkenheid van de beroepskracht bij de cliënt na de melding niet ophoudt. Van hem wordt verwacht dat hij, naar de mate van zijn mogelijkheden, de cliënt blijft ondersteunen en beschermen. Uiteraard gebeurt dit in overleg met 'Veilig thuis' om zo tot een gemeenschappelijke aanpak te komen.

Aanbevelingen bij stap 5:

- Leg op schrift vast hoe er gewerkt is. (stappen, acties, besluiten).
- Het is van belang op van tevoren vastgestelde tijdstippen met direct betrokkenen een tussentijdse evaluatiebijeenkomst te plannen.

Het bieden van permanente educatie en het regelmatig opfrissen van kennis, kunde en houding is van groot belang en noodzakelijk om goed om te kunnen gaan met signalen van huiselijk geweld/kindermishandeling.

Leerling/ouders:

- Los van de gekozen weg, blijft de leerkracht na evaluatie het gedrag van het kind nauwkeurig volgen;
- Blijf het kind steunen;
- Indien er aanleiding toe is, roept de leerkracht de overleggroep opnieuw bij elkaar (fase 2);
- Bij blijvende twijfel wordt bij 'Veilig thuis' gemeld;
- Als gebleken is dat het vermoeden niet gegrond was, kunnen de werkaantekeningen worden vernietigd en kan het dossier met betrekking tot dit kind afgesloten worden.

Betrokken leerkracht/betrokkenen:

- De zorgen rondom een leerling kunnen bij de leerkracht/overleggroep allerlei twijfels en gevoelens losgemaakt hebben. Het is van belang dat er ook nazorg voor hen beschikbaar is. Het ondersteuningsteam en Stichting PCBO Voorst kan hierin een rol spelen.
- Het belang van het bieden van ondersteuning aan het kind moet niet onderschat worden. Veel mensen die in hun jeugd mishandeld of misbruikt zijn, hebben het gered doordat andere volwassenen zich om hen bekommerden.
- Sta open voor ondersteuning om uw eigen machteloosheid en teleurstellingen te hanteren wanneer onverhoopt toch blijkt dat de hulpverlening anders verloopt dan u had gedacht.
- In het kader van nazorg voor de leerkracht heeft de school de taak om te zorgen voor een veilige werkplek (arbo-wet).

Privacy

Op 25 mei 2018 is de nieuwe privacywetgeving (AVG) van kracht geworden. De AVG is een algemeen kader dat niet inspeelt op specifieke situaties, zoals een vermoeden van kindermishandeling. Daarom geldt als algemene regel dat een specifieke wet voor een bepaalde sector prevaleert boven de algemene norm van de AVG. Dat geldt dus bijvoorbeeld voor de Wetten PO, VO, Leerplichtwet etc. De wet Meldcode gaat dus ook voor de AVG. Het recht om dossier aan te maken en te melden bij Veilig Thuis is dus onverminderd van toepassing (PO-raad, 2018).

Gebruikte literatuur

Voor het opstellen van dit protocol hebben we gebruik gemaakt van:

- Basismodel Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van het Ministerie Welzijn, Volksgezondheid en Sport (geactualiseerde versie 2013)
- Zorgroutekaart Kindermishandeling en huiselijk geweld (januari 2012)
- Signalen van kindermishandeling (0-4 jaar) en (4-12 jaar) opgesteld door A. Boeser (01-11-2007)
- VNG-model handelingsprotocol voor het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling 'Veilig thuis' opgesteld door Vereniging van Nederlandse Gemeenten (november 2014)
- PO – Raad (2018) Afwegingskader Meldcode – Onderwijs en Leerplicht / RCM. Geraadpleegd op 11-01-2019 van https://www.poraad.nl/files/themas/school_kind_omgeving/afwegingskader_bij_meldcode_kindermishandeling.pdf
- Rijksoverheid (z.d.) Basisdocument: Het afwegingskader in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Geraadpleegd op 11-01-2019 van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/documenten/richtlijnen/2017/07/28/afwegingskader-in-de-meldcode-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling>

Bijlagen

Bijlage 1

Observatieformulier

Beschrijf de gegevens zo zorgvuldig en objectief mogelijk. Ouders van kinderen tot 16 jaar namelijk recht op inzage en correctie in het dossier. Zorg dat de gegevens die in het verslag staan, bekend zijn bij ouders.

Naam kind: jongen/meisje
Leeftijd:
Datum:
Deelnemers overleg:

A. Analyse van de situatie

1. Wat zijn de concrete signalen (kind, ouder, omgeving) en wie signaleert dit?

.....
.....
.....
.....

2. Sinds wanneer worden de signalen opgemerkt? Door wie?

.....
.....
.....
.....

3. Waardoor is de zorg ontstaan? Bij wie?

.....
.....
.....
.....

4. Hoe vaak en wanneer komen de signalen voor? Nemen de signalen toe in intensiteit of aantal?

.....
.....
.....
.....

5. Wordt de zorg/het vermoeden door anderen gedeeld, zo ja, wat en door wie?

.....
.....

.....
.....
.....

6. Zijn er ook signalen van broers of zussen? Bij wie?

.....
.....
.....
.....

7. Welke vragen dienen beantwoord te worden?

.....
.....
.....
.....

B. Eerdere acties

1. Welke acties zijn al ondernomen? Door wie?

.....
.....
.....
.....

2. Wat is al met ouders/het kind besproken? Door wie?

.....
.....
.....
.....

C. Actieplan (zie stroomdiagram voor mogelijke acties)

Beschrijf hoe en wanneer de nodige acties door wie en met welk doel worden ingezet:

.....
.....
.....
.....

D. Terugkoppeling

Hoe, aan wie en wanneer worden bevindingen teruggekoppeld en vastgelegd?

.....
.....
.....

Datum volgend overlegmoment:
(bij ernstig/spoedsituatie zo snel als nodig/ in overige situaties binnen 1 maand)

Tijd:
Met wie:

E. Resultaten acties

Beschrijf per actie of deze uitgevoerd is, hoe het gegaan is en wat de uitkomsten zijn. Pak vervolgens de routekaart, ga na of het vermoeden blijft en volg het stroomdiagram.

.....
.....
.....
.....

F. Verdere beschrijving gevolgde route

.....
.....
.....
.....

Datum volgend overlegmoment:
(bij ernstig/spoedsituatie zo snel als nodig/ in overige situaties binnen drie weken)

Tijd:
Met wie:

Bijlage 2:

Signalenlijst huiselijk geweld/ kindermishandeling (4-12 jaar)

Voorwoord

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling en huiselijk geweld (chtscheiding, overlijden van een familielid, enz.). Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling en huiselijk geweld.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen!

1. Lichamelijke signalen

- wit gezicht (slaaptekort)
- hoofdpijn, (onder)buikpijn
- blauwe plekken, schaafplekken, brandwonden, gebroken ledematen
- slecht verzorgd er uit zien
- geslachtsziekte
- jeuk of infectie bij vagina en anus
- urineweginfecties
- vermageren of dikker worden
- pijn in bovenbenen, samengeknepen bovenbenen
- houterige lichaamsbeweging
- niet zindelijk (urine/ontlasting)
- zwangerschap
- lichamelijk letsel
- achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling

2. Gedragssignalen

- somber, lusteloos, in zichzelf gekeerd
- eetproblemen
- slaapstoornissen
- schrikken bij aanraking
- hyperactief
- agressief
- plotselinge gedragsverandering (stiller, extra druk, stoer, agressief)
- vastklampen of abnormaal afstand houden
- isolement tegenover leeftijdgenoten
- zelfvernietigend gedrag (bv. haren uittrekken, praten over dood willen, suïcidepoging)
- geheugen en concentratiestoornissen
- achteruitgang van leerprestaties
- overijverig

- zich aanpassen aan ieders verwachtingen, geen eigen initiatief
- extreem zorgzaam en verantwoordelijk gedrag
- verstandelijk reageren, gevoelens niet tonen (ouwelijk gedrag)
- geseksualiseerd ("verleiden") gedrag, seksueel getint taalgebruik
- opvallend grote kennis over seksualiteit (niet passend bij de leeftijd)
- verhalen of dromen over seksueel misbruik, soms in tekeningen
- geen spontaan bewegingsspel
- moeite met uitkleden voor gymles of niet meedoen met gym
- spijbelen, weglopen van huis
- stelen, brandstichting
- verslaving aan alcohol of drugs

3. Kenmerken ouders/gezin

- ouder troost kind niet bij huilen
- ouder klaagt overmatig over het kind, toont weinig belangstelling
- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- ouder is zelf mishandeld of heeft psychiatrische- of verslavingsproblemen
- ouder gaat steeds naar andere artsen/ziekenhuizen ('shopping')
- ouder komt afspraken niet na
- kind opeens van school halen
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- 'multi-problem' gezin
- ouder die er alleen voorstaat
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- veel ziekte in het gezin
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

- agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader (sommige jongeren, m.n. jongens kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan), agressie naar medeleerlingen. leeftijdgenoten, agressie en wreedheid naar dieren.
- alcohol- of drugsgebruik
- opstandigheid, angst, depressie
- negatief zelfbeeld
- passiviteit en teruggetrokkenheid, verlegenheid
- gebrek aan energie voor schoolactiviteiten
- zichzelf beschuldigen
- suïcidaliteit
- sociaal isolement: proberen thuissituatie geheim te houden en ondertussen aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten (zonder ze mee naar huis te nemen)
- gebrek aan sociale vaardigheden
- vaak wordt de verkeerde diagnose ADHD gesteld

Bijlage 3:

Sociale kaart

- **Veilig Thuis (Advies en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling) Voormalig AMK)**
www.vooreenveiligthuis.nl
telefoonnummer: 0800 – 2000 (gratis en 24/7 bereikbaar)
- **Veilig Thuis Noord en Oost Gelderland**
Linie 556
7325 DZ Apeldoorn
- **Steunpunt Huiselijk Geweld Noord en Oost Veluwe en Midden IJssel**
Telefoonnummer: 0900 – 126 26 26 (is afgeschermd)
- **Meldpunt Loverboys / Jeugdprostitutie**
Telefoonnummer: 0900 – 500 70 70 (6ct per minuut)
- **CJG (Centrum Jeugd en Gezin Lochem)**
Hanzeweg 8
7241 CR Lochem
Telefoonnummer: 0573-289290
- **GGD, afdeling JGZ**
Rijksstraatweg 65
7231 AC Warnsveld
Telefoonnummer: 088-4433000
(Jeugdarts: Mirande ten Buuren, Jeugdverpleegkundige: Nienke van der Wal)
- **Kindertelefoon**
www.kindertelefoon.nl
Telefoonnummer: 0800 – 0432 (bereikbaar tussen 14.00 en 20.00 uur)
- **Politie, afdeling Jeugd en Zeden**
Telefoonnummer: 0900 - 8844
- **Raad voor de Kinderbescherming (afdeling Gelderland)**
Nieuwe Stationsstraat 20
6811 KS Arnhem
Telefoonnummer: 026 - 3226555

Bijlage 4:

Bureau Jeugdzorg Gelderland is in januari 2010 aangesloten op de Verwijsindex Risicjongeren (VIR). De Verwijsindex geeft professionals in de zorg en het onderwijs de mogelijkheid informatie over een kind onderling te delen en uit te wisselen. Zo bevordert de Verwijsindex de coördinatie van de zorg rond een kind of jongere, zodat zij zo goed en zo snel mogelijk worden geholpen.

Het is belangrijk dat je erop kunt vertrouwen dat met de gegevens in de Verwijsindex zorgvuldig wordt omgegaan. In de wet is geregeld dat het gebruik van de Verwijsindex past binnen de Wet bescherming persoonsgegevens. Ook zijn er afspraken gemaakt over de beveiliging van het systeem.

In de VIR staat geen inhoudelijke informatie. Die informatie zit in de dossiers van de verschillende instanties. Alleen algemene gegevens als naam en geboortedatum worden in de Verwijsindex opgeslagen. De VIR laat dus alleen zien welke hulpverleners zorgen hebben over hetzelfde kind of dezelfde jongere.

Een melding van een risico in de Verwijsindex gebeurt altijd met kennisgeving aan ouder of verzorger, of aan de jongere zelf. Voor het uitwisselen van informatie over de problematiek of diagnose is toestemming van ouders nodig.

Hoe werkt de VIR?

De VIR is een wapen van het ministerie van Jeugd & Gezin in de strijd tegen de fragmentering in de jeugdzorg. Om jongeren goed te kunnen helpen, is een soepele samenwerking noodzakelijk tussen alle partijen in de jeugdketen. De jeugdketen bestaat uit een groot aantal instanties en professionals, die echter te vaak langs elkaar heen werken. Er vindt regelmatig onvoldoende afstemming plaats, waardoor de jeugdzorg per saldo tekort schiet. Soms komt dat, omdat organisaties uit verschillende disciplines komen, soms omdat jongeren naar een andere gemeente verhuizen.

De VIR houdt het aantal risicomeldingen over elke jongere bij. Zijn er twee of meer meldingen, dan is er sprake van een 'match'. In dat geval krijgen de betrokken hulpverleners een e-mail hierover. Zodra ze in de VIR kijken, krijgen ze te zien door wie de melding is gedaan en over welke jongere een risico is gemeld. Als een hulpverlener de enige is die zich zorgen maakt, dan blijft het stil.

Wie doen er mee?

Bureau Jeugdzorg Gelderland en de Verwijsindex zijn georganiseerd in dezelfde zeven regio's. Het streven is dat per regio zo veel mogelijk instanties uit verschillende werkgebieden (de zorg, het onderwijs, de politie) gebruikmaken van de VIR.

Voor meer informatie kijk op; www.verwijsindex gelderland.nl

